

תשובה לדוגמה על שאלת בגרות בעזרת "העיוורת" מאת יעקב שטיינברג

כתב : ערן קצב (כל הזכויות שמורות)

השאלה:

בחר בסיפור שלמדת, שבו מוארות באור שלילי תכונות והתנהגויות אנושיות או תופעות חברתיות. מהן תכונות או תופעות אלו, וכיצד נמתחת עליהן הביקורת?

התשובה :

בחרתי בסיפור העיוורת מאת יעקוב שטיינברג. בסיפור זה מתוארת דמותה של חנה, נערה עיוורת (כנראה מלידה), אשר מנסה, ללא הצלחה, להתמודד עם מציאות חייה. הסיבה לכישלונה של חנה היא חוסר שיתוף פעולה ורמאות מכוונת מצד הסביבה הקרובה המקיפה אותה לאורך הסיפור כולו. עוד משתקפת בסיפור ביקורת קשה כנגד החברה בתחילת המאה ה-20 אשר מנדה את האנשים החריגים ואף נותנת יחס משפיל לנשים.

פתיחה

בתחילת הסיפור מתוארת לנו שיחה המתקיימת בין חנה לאמה. בשיחה זו, מנסה אמה של חנה לשכנע אותה כי השידוך שהיא מצאה לה הוא ראוי. היא מספרת לה שבעלה לעתיד הוא אלמן ללא ילדים, סוחר בטבק (בתקופה ההיא המסחר נחשב למקצוע מכובד) וצעיר כבן 30. תוך כדי דיבורה היא ממהרת להישבע שהכל אמת, אז היא נזכרת שחנה מתרגזת כאשר משקרים לה ומיד משנה את גרסתה ומספרת שיש לו שני ילדים שקטים כמו שני יונים. לדברי אמה חנה "פוקחת עיניה לרווחה" ומרגישה שאמה משקרת לה, כנראה שזה קרה בעבר.

בלילה הראשון לאחר החתונה חנה מבינה בעזרת חושיה החדים כי תחושותיה היו נכונות: היא נוגעת בפניו ובזקנו של בעלה ומבינה שהוא "בא בימים", היא שומעת את שיעולו ומבינה שהוא עובד כפיים ולא סוחר. בנוסף היא שומעת את נקישות המקל האיטיות בבוקר ומבינה שוב שהוא אינו אדם צעיר.

אקספוזיציה

משקריה של אמה של חנה אנו למדים כי היא ניסתה ל"היפטר ממנה" ולא מאמינה ביכולותיה למצוא לעצמה גבר ראוי. אמה בהתנהגותה מייצגת את החברה כולה בתקופה ההיא אשר מניחה כי המום של חנה בהכרח פוגם בה גם מבחינה שכלית, ולכן מנסה להרחיק אותה ולא מתחשבת ברצונותיה האישיים.

לאחר שחנה גילתה את האמת אודות בעלה היא עוזבת את ביתו אך נאלצת לחזור אליו כאשר היא מגלה שהיא בהריון ממנו (יתכן וזה היה הנוהג בתקופה וחנה לא ברחה מבעלה). החודשים שמבלה חנה בבית בעלה הקודמים ללידה אפופים בחוסר ודאות. ישנם פרטים רבים שחנה לא מצליחה להבין בנוגע למתרחש סביבה וחוסר שיתוף הפעולה מצד הסביבה בכלל ובעלה בפרט רק מגביר את תחושת הניכור וחוסר השייכות שהיא מרגישה.

גוף הסיפור

לדוגמה, כאשר מישהו דופק על החלון באמצע הלילה חנה שואלת את בעלה לפשר הדפיקות ומקבלת ממנו תשובה שקרית כאשר הוא טוען שדודתו חלתה. דוגמה נוספת היא כאשר חנה שומעת צעדים בחוץ, היא מצליחה להבין בעזרת האינטואיציה שלה שאלו צעדים של יהודים, אך היא לא מצליחה להבין מה פשר התהלוכה. כאשר היא שואלת את בעלה הוא עונה לה ברוגז

"אין לך צורך לדעת שבי בבית ודי". יחס משפיל זה מייצג את חוסר השוויון שהיה בתקופה ההיא בין הגברים לנשים, תפקיד האישה מסתכם בעבודות הבית וכל ניסיונותיה להרחיב את אופקיה נכשלים.

בסיפור ישנה **נקודת מפנה** חשובה הגורמת לחנה הרגשת שייכות לביתה החדש, אך גם כאן יחס הסביבה המשפיל מונע ממנה הרגשה זו לאורך זמן. נקודת המפנה היא: לידת ביתה של חנה. לראשונה מאז עברה לבית בעלה, חנה מאושרת. היא שרה שירים לילדתה תוך שהיא מחבקת גם את ילדי בעלה. לחנה יש מיילדת שאמורה לסייע לה בטיפול בביתה אך אפילו המיילדת לא סומכת על חנה וחושבת שבגלל שהיא עיוורת היא גם לא יכולה להיות אמא ראויה, והיא מפחדת שחנה תחנוק את התינוקת בשנתה. גם המיילדת מייצגת את יחס החברה לחנה.

גוף הסיפור

יום אחד בעלה של חנה מגיע הביתה ויחד עם הנהימות הרגילות שלו הוא מודיע שמגפה קטלנית לילדים מסתובבת בעיר. הוא מעורר דאגה בליבה של חנה וחששות שביתה תחלה. חששותיה מתממשות וביתה אכן נדבקת במחלה (הוא כנראה הדביק אותה מאחר ובא במגע עם ילדים חולים מתוקף עבודתו). בכל תקופה זו, ועד מותה הטראגי של התינוקת, בעלה מתעלם לחלוטין ממנה, ומסרב אפילו להסתכל על התינוקת. חנה מגיבה לאדישות זו בכעס רב ואף קוראת לבעלה "רוצח". כאשר חנה מגלה שנשימות הילדה פסקו היא צועקת שוב ושוב "יבוא נא הקברן את התינוקת לא אמסור לו" משפט זה הוא **אירוני** מאחר ובעלה של חנה הוא אכן הקברן והוא זה שיקח את התינוקת אך חנה עדיין לא יודעת זאת.

סיום הסיפור

לאחר שחנה התשושה נרדמת על עריסת ביתה, בעלה לוקח את התינוקת על מנת לקבור אותה וחנה, שמופתעת לגלות שהתינוקת איננה, יוצאת בריצה מהבית נתקלת באבן גדולה ומבינה סוף סוף את האמת הטראגית לגבי חייה ואת השקר שבו היא חיה: בעלה הוא הקברן וביתה נמצא בבית קברות.

לאורך הסיפור כולו היינו צמודים ל**נקודת התצפית** של חנה העיוורת כלומר קיבלנו אך ורק את המידע שהיא קיבלה באמצעות החושים החדים שיש לה (חוש השמיעה והמישוש) והאינטואיציה הרבה שלה. כלומר נצמדנו לנקודת ה"חוסר ראות" של חנה. בחירת המספר בנקודת תצפית זו מעבירה לנו ביתר שאת את מצוקתה של חנה המתחזקת בעקבות חוסר שיתוף הפעולה מצד הסביבה ואף הטעיה מכוונת מצד אימה ובעלה. גם בעלה של חנה מנודה חברתית מעצם העובדה שהוא קברן אשר צריך לגור בבית הקברות ולכן הנישואים הללו, בין שני אנשים דחויים חברתית, מייצגים את רצונה של החברה להרחיק ממנה את השונה ממנה.

סיום

הערה חשובה: המשפטים המודגשים הם משפטי קישור בין התשובה שכתבנו לשאלה הספציפית עליה אנו עונים.